

การพัฒนาระบบการสอนตามพุทธวิธีเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดี
ของนิสิตคณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*

DEVELOPMENT OF A BUDDHIST INSTRUCTIONAL SYSTEM TO
ENHANCE GOOD CITIZENSHIP FOR EDUCATIONAL OF STUDENTS IN
THE FACULTY OF BUDDHA CHINARAJ
MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY

พระพิทักษ์ อริยปุตโต (บุญทอง), Phra Pituk Ariyaputto (Boontong)
พระมหาสมบุรณ์ สุธมโม, Pramaha Somboon Suthammo
นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ, Niwes wongsuwan
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
E-mail : boonthong2013@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาระบบการสอนตามพุทธวิธีเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีของนิสิตคณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา และได้นำแนวคิดการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา 7 ขั้นตอน มาประยุกต์ใช้สำหรับการดำเนินการวิจัย ผลการวิจัยพบว่า

1. ระบบการสอนนั้นเป็นแบบขั้นเรียน มีการจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามกลยุทธ์และวิธีการประเมินที่กำหนด ซึ่งเอื้อให้เกิดประโยชน์เป็นอย่างมากต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ ที่จะเสริมเข้ามาให้มีความทันสมัย และในส่วนของรายวิชาการเรียนรู้หน้าที่พลเมือง เป็นรายวิชาในกลุ่มที่ต้องมีการศึกษาและพัฒนาผลการเรียนรู้ให้เป็นไปตามเป้าหมายการเรียนรู้ที่ระบุในตัวหลักสูตรอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเนื้อหาของ การเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีที่สามารถพัฒนาระบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

* Received 12 October 2023; Revised 21 December 2023; Accepted 25 December 2023

ให้สอดคล้องตามหลักการทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตให้เพิ่มขึ้น

2. ผลการวิเคราะห์ระบบการสอน พบว่า มี 3 ส่วน คือ (ร่าง) ระบบการสอนตามพุทธวิธีเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดี โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (4.00) การประเมินของผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าด้านการนำระบบการสอนไปใช้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก สามารถนำไปใช้ได้

3. การทดลองเปรียบเทียบทักษะความเป็นพลเมืองดี ก่อนเรียนและหลังเรียน ในภาพรวมทุกด้าน มีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 1.63 หมายความว่า มีเกณฑ์ทักษะพลเมืองดีอยู่ในระดับน้อย ไม่สามารถยอมรับได้และต้องปรับปรุง ส่วนหลังเรียนผลการประเมินหลังเรียนผ่านระบบการสอนมีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 2.63 หมายความว่า มีทักษะพลเมืองดีอยู่ในระดับมาก และสามารถยอมรับได้

4. ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินรับรองระบบการสอนอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.13 และได้ให้ข้อสรุปเป็นเอกฉันท์ คือ ระบบการสอนมีความเหมาะสมดีแล้ว

คำสำคัญ : การพัฒนาระบบการสอน, พุทธวิธี, ความเป็นพลเมืองดี

Abstract

This Research Article Aims to Development Of A Buddhist Instructional System To Enhance Good Citizenship For Educational Of Students In The Faculty Of Buddha Chinraj Mahachulalongkornrajavidyalaya University. It was research and development as concern with research and innovation according to educational 7 steps for research apply. May Founding;

1. It was system in classroom by strategy and evaluation teaching management. It was more benefit for model teaching activity as modern supporting. Then there was civics subject for clearly studies and development especially for good civics supporting substance. It could be developing teaching activities concern accordance with Buddhist principle to form efficiency and more achievement for students.

2. The analyze teaching system found that 3 parts mean (draft) Buddhist teaching system. The support good citizenship by overall average was (4.00).

The evaluation from 5 expertise were pointed teaching system for more appropriate as could be using.

3. The good civic comparing from pre-test and posttest were by overall equal 1.63. That means skill benchmark had lower point then cannot accept and adjust. Posttest from evaluation had been by average equal 2.63. That mean had skill good civics as more level and could be accept.

4. The expertise for teaching system evaluates had been at more level by average as 4.13 then concluded by consensus mean “the appropriate teaching”.

Keywords : Instructional Learning Develoment, A Buddhist Instructional, Good Citizenship

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยมีแนวคิดการพัฒนาคนให้เป็นพลเมืองมาตั้งแต่หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย พ.ศ. 2475 ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเชื่อว่า “พลเมือง” เป็นรากฐานของการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย และอีกเหตุผลหนึ่งคือต้องการพัฒนาคนในชาติให้มีคุณภาพ สร้างชาติบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับอารยประเทศ ด้วยความเชื่อพื้นฐานเช่นนี้ ในอดีตจึงมีการกำหนดคำว่า “พลเมือง” ไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ เช่น แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2475 “พลเมืองสยาม คือ พลเมืองผู้สามารถประกอบอาชีพได้ เป็นผู้ที่มีจิตสำนึกและหน้าที่แห่งพลเมือง” แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2494 “ให้พลเมืองได้รับการศึกษา มีความรู้ความสามารถที่จะประกอบอาชีพและมีจิตใจเป็นประชาธิปไตย” และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ที่กำหนดว่า “การศึกษาต้องทำหน้าที่สร้างพลเมืองอย่างเข้มแข็ง” (ศรีณยุ ห่มจันทร์พย์, 2550, น. 110)

ดังจะเห็นได้ในช่วง 2 ทศวรรษเศษที่ผ่านมา สังคมไทยได้ให้ความสำคัญกับการสร้างคนให้เป็น “กำลังของบ้านเมือง” ให้คนได้ตระหนักในสิทธิ หน้าที่ และความมีรับผิดชอบต่อสังคม ส่วนรวมโดยได้ผนวกเอาคำว่า “พลเมือง” เข้าไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมฯ กำหนดให้โรงเรียนจัดการสอนความรู้พื้นฐานประชาธิปไตยด้วยการสอดแทรกเข้าไปกับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร ส่วนระดับมัธยมฯ ได้กำหนดให้มีการเรียนรู้เรื่องการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี

ตามระบอบการปกครองมุ่งทำประโยชน์ให้สังคม และยึดมั่นในวิถีประชาธิปไตย รวมถึงกำหนดให้โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย เช่น ชมรม ชุมนุม การเลือกตั้งกรรมการนักเรียน กิจกรรมค่าย ขณะที่ระดับอุดมฯ ได้กำหนดให้มีการจัดการเรียนรู้ เพื่อสร้างพลเมือง โดยกระทำผ่าน กลุ่ม ชมรม หรือการรวมตัวของนักศึกษาเพื่อดำเนินกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย นอกจากนี้ การศึกษานอกโรงเรียนก็ได้ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในสังคม มุ่งเครือข่ายการเรียนรู้ และพัฒนาชุมชน ให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อครอบครัวและสังคม จัดกิจกรรมส่งเสริมการทำงานโดยกระบวนการกลุ่มในการบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชน มีความรับผิดชอบและเสียสละเพื่อส่วนรวม (สุกักร์ สมอนา, 2558, น.13)

แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ จึงได้กำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) ไว้ว่า “คนไทยทุกคน ได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” โดยมีวัตถุประสงค์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ (Objectives) ที่สำคัญ คือ 1) เพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ 2) เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นพลเมืองดี มีคุณลักษณะ ทักษะและสมรรถนะที่สอดคล้องกับบทบาทของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและยุทธศาสตร์ชาติ 3) เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และคุณธรรม จริยธรรม รู้รักสามัคคีและร่วมมือกันกำลังมุ่งสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 4) เพื่อนำประเทศไทยก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลาง และความเหลื่อมล้ำภายในประเทศลดลง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, น. ง.)

วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช เป็นส่วนงานภายใต้กำกับของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และจัดการศึกษาที่สอดคล้องและเป็นไปตามพันธกิจในการผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาในคณะครุศาสตร์ สาขาการสอนสังคมศึกษา ที่มีเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาบูรณาการในกระบวนการจัดการเรียนสอน เพื่อให้ได้บัณฑิตที่มีคุณภาพ เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติที่ให้การศึกษเป็นเครื่องมือกลไกในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้มีความเป็นพลเมืองตามรายละเอียดที่ระบุไว้ในรายละเอียดของหลักสูตร (มคอ.2) ของวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการบูรณาการหลักธรรม หรือหลักพุทธวิธีเพื่อพัฒนาคุณภาพของการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสังคมสมัยใหม่ ให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้นดังกล่าว มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จัดการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธีกับหลักปฏิรูปการศึกษามีความสอดคล้องกัน 5 ประเด็น คือ 1) เป้าหมายของการสอน การเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธีมีการเน้นเป้าหมายเพื่อประโยชน์ 2 ส่วน คือ ส่วนบุคคลและส่วนรวม เป้าหมายส่วนบุคคลเน้นการพัฒนาตนเองทั้งภายในและภายนอก สามารถเรียนรู้ มีจิตสำนึกในความผิชอบชั่วดี มีการจัดการอารมณ์ตนเองไม่ให้เกิดไปในทางเสื่อม และเรียนรู้ที่จะแสวงหาต้นทุนเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีงาม และเป้าหมายส่วนรวมเน้นการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และชุมชนเข้มแข็ง 2) รูปแบบและขั้นตอนการสอนส่วนใหญ่เป็นวิธีการสอนที่หลากหลาย ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของความแตกต่างระหว่างบุคคล การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ 3) เทคนิคการสอน มีความหลากหลายโดยคำนึงถึงวุฒิภาวะของผู้เรียน ส่วนใหญ่เน้นเทคนิคการสอนให้คิด และอาศัยหลักการทางจิตวิทยา 4) การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ เน้นการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้จากสิ่งใกล้ตัว มีอยู่ตามธรรมชาติและชีวิตประจำวัน สามารถให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ในทุกเวลาและทุกสถานที่ และ 5) การประเมินผลการเรียนรู้และผลที่เกิดขึ้น มีการประเมินผลการเรียนรู้ที่หลากหลายและเป็นไปตามสภาพจริงที่ปรากฏ โดยผลที่เกิดขึ้นผู้เรียนมีความรู้และเข้าใจในสิ่งที่ได้เรียนรู้ สามารถเปลี่ยนแปลงทางความคิด และพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น โดยมุ่งหมายจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ และบรรลุตามวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยต่อไป (พระมหาอาเดช อุปันท์ และเสริมศรี ไชยศร, 2550, น. 113-114)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการวิจัยศึกษา เรื่อง การพัฒนาระบบการสอนตามพุทธวิธี เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีของนิสิตคณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ได้องค์ความรู้และรูปแบบที่จะนำไปสู่การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนโดยการบูรณาการหลักธรรมและหลักการสอนตามแนวพุทธ เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีที่สอดคล้องกับสมัยและเป็นไปตามกฎระเบียบ กฎหมายบ้านเมือง ตลอดจนจนถึงในด้านการผลิตบัณฑิต โดยผลิตและพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระบบการสอนตามพุทธวิธีเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีของนิสิตคณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2. เพื่อวิเคราะห์ระบบการสอนตามพุทธวิธีเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีของนิสิต คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3. เพื่อพัฒนาระบบการสอนตามพุทธวิธีเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีของนิสิต คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

4. เพื่อทดลองใช้และประเมินระบบการสอนตามพุทธวิธีเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีของนิสิต คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. **รูปแบบวิจัย** เป็นการวิจัยแบบพัฒนาระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม และวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ ใช้เทคนิควิธีการวิเคราะห์เอกสาร แล้วนำเสนอผลการศึกษาตามแบบวิธีการศึกษาเชิงพรรณนา และได้นำแนวคิดการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา 7 ขั้นตอนมาประยุกต์ใช้สำหรับการดำเนินการวิจัย

2. **กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย** การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้คือ (1) การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน 5 รูป/คน (2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร จำนวน 5 รูป/คน นิสิต นิสิตหลักสูตรครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา จำนวน 10 รูป/คน และผู้ทรงคุณวุฒิ ประเมิน (ร่าง) ระบบการสอน และประเมินรับรองระบบการสอน จำนวน 5 รูป/คน (3) การวิจัยแบบพัฒนา ได้แก่ นิสิตที่กำลังศึกษาระดับชั้นปริญญาตรี ปีการศึกษา 2565 คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (สุวิมล ติรภานันท์, 2555, น. 170) จำนวน 19 รูป/คน

3. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยเครื่องมือที่ใช้ในการทดสอบ ประเมิน และรับรองคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ (1) รายละเอียดวิชา มคอ.3 (2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (3) แบบประเมิน (ร่าง) ระบบการสอนตามพุทธวิธีเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีของนิสิต คณะครุศาสตร์ (4) แบบประเมินทักษะความเป็นพลเมืองดี (5) แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อระบบการสอนตามพุทธวิธีเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีของนิสิต คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช (6) แบบประเมินรับรองระบบการสอนจากผู้ทรงคุณวุฒิ

4. **การเก็บรวบรวมข้อมูล** ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ (1) ขั้นตอนการสำรวจและ

ประเมินความต้องการ (2) ขั้นตอนการสอบถามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ (3) ขั้นตอนการศึกษาความก้าวหน้าทางการเรียน (4) ขั้นตอนการศึกษาประสิทธิภาพระบบการสอน (5) ขั้นตอนการศึกษาเพื่อสร้างความรู้ (6) ขั้นตอนการศึกษาผลกระทบ (7) ขั้นตอนประเมินรับรองระบบการสอน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยไว้ดังนี้ คือ (1) แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสำหรับการแจกค่าความถี่ของความคิดเห็น และเสนอข้อมูลเป็นตารางประกอบคำอธิบาย (2) แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การตีความ จัดเรียงหมวดหมู่จัดระเบียบข้อมูลร่วมกับการสรุป และการแยกประเด็นที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งเสนอข้อมูลประกอบคำอธิบาย (3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการตรวจให้คะแนนข้อที่ตอบถูกให้ 1 คะแนน และข้อที่ตอบผิด ข้อที่ไม่ทำ ข้อที่ตอบมากกว่า 1 ตัวเลือก ให้ 0 คะแนน (4) แบบประเมินกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการประเมินผลตามเกณฑ์ที่กำหนด (5) แบบประเมินผลงาน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการประเมินผลตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (6) แบบวัดทักษะความเป็นพลเมืองดี วิเคราะห์ข้อมูลโดยการประเมินผลตามเกณฑ์ที่กำหนด (7) การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยพิจารณาประเด็นหลักที่สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีและเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ภาพรวมไปสู่การวิเคราะห์ประเด็นย่อยของกระบวนการวิเคราะห์ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ และถอดบทเรียน

ผลการวิจัย

1. จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ระบบการสอนนั้นเป็นแบบชั้นเรียน มีการจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามกลยุทธ์และวิธีการประเมินที่กำหนด ซึ่งเอื้อให้เกิดประโยชน์เป็นอย่างมากต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ ที่จะเสริมเข้ามาให้มีความทันสมัย และในส่วนของรายวิชาการเรียนรู้หน้าที่พลเมือง ก็เน้นรายวิชาในกลุ่มที่ต้องมีการศึกษาและพัฒนาผลการเรียนรู้ให้เป็นไปตามเป้าหมายการเรียนรู้ที่ระบุในตัวหลักสูตรอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเนื้อหาของการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีที่สามารถพัฒนาระบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องตามหลักการทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตให้เพิ่มขึ้น

2. จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การพัฒนา (ร่าง) ระบบการสอนตามพุทธวิธีเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีของนิสิตคณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พร้อมทั้งร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความเป็นไปได้ของการนำระบบการสอนไปใช้ โดยผลการสนทนากลุ่มได้รายงานตามประเด็น ได้แก่

(1) ผลการประเมินส่วนประกอบหลักของ (ร่าง) ระบบการสอนตามพุทธวิธี เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีของนิสิตคณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (4.00) หมายความว่า การประเมินของผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าส่วนประกอบหลักของระบบการสอนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

(2) ผลการประเมินองค์ประกอบด้านกระบวนการของระบบการสอนตามพุทธวิธี เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีของนิสิตคณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (3.93) หมายความว่า การประเมินของผู้เชี่ยวชาญ มีความเห็นว่าองค์ประกอบด้านกระบวนการของระบบการสอนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก สามารถนำไปใช้ได้ และเมื่อพิจารณารายหัวข้อจะเห็นว่า ในด้านเตรียมความพร้อม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด

(3) ผลการประเมินด้านการนำระบบการสอนระบบการสอนตามพุทธวิธีเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีของนิสิตคณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยไปใช้ ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (4.13) หมายความว่า การประเมินของผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าด้านการนำระบบการสอนไปใช้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก สามารถนำไปใช้ได้

3. จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ระบบการสอนตามพุทธวิธี เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีของนิสิตคณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้พัฒนาขึ้นตามแนวคิดการจัดระบบ และการออกแบบระบบการสอน ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ คือ (1) การวิเคราะห์บริบท (2) การวิเคราะห์และกำหนดปัจจัยนำเข้า (3) การเตรียมความพร้อม (4) การจัดกิจกรรมการสอน (5) การประเมินผล (6) การสรุปผลผลการสอน (7) ผลผลิต (8) การตรวจสอบและปรับปรุงระบบ

4. จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่า ผลการทดลองใช้ระบบการสอนตามพุทธวิธีเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีของนิสิตคณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สรุปได้ 3 ประเด็น คือ (1) ผลการทดลองเปรียบเทียบทักษะความเป็นพลเมืองดี ผ่านระบบการสอนตามพุทธวิธีเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีของนิสิตคณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในภาพรวมทุกด้าน มีผลการประเมินก่อนเรียนผ่านระบบการสอนมีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 1.63 หมายความว่า มีเกณฑ์ทักษะพลเมืองดีอยู่ในระดับน้อย/ต้องปรับปรุง ส่วนหลังเรียนผลการประเมินหลังเรียนผ่านระบบการสอนมีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 2.63 หมายความว่า มีทักษะพลเมืองดีอยู่ในระดับมาก/ยอมรับได้ (2) ผลการประเมินความพึงพอใจ

ของนิสิตที่มีต่อระบบการสอนตามพุทธวิธีเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีของนิสิตคณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 หมายความว่า นิสิตมีความพึงพอใจต่อระบบการสอนตามพุทธวิธีการสอนเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีของนิสิตคณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาผลการประเมินเป็นรายข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกข้อ (3) ผลการประเมินรับรองระบบการสอนตามพุทธวิธีเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีของนิสิตคณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 4.13 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งหมายความว่า จากการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน มีความเห็นรับรองระบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และได้ให้ข้อสรุป คือ ระบบการสอนมีความเหมาะสมดีแล้ว จำนวน 4 คน และระบบการสอนมีความเหมาะสม แต่ควรปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ จำนวน 1 คน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระบบการสอนตามพุทธวิธีเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีของนิสิตคณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่าการศึกษาระบบการสนทนนั้น อิงตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาของคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติ (สกอ.) โดยระบบการสอนของคณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำเป็นต้องใช้เกณฑ์ในการวัดผลและการประเมินผลตามตัวชี้วัดที่ปรากฏในแผนการศึกษา มคอ.3 รายวิชาการเรียนรู้หน้าที่พลเมือง และเพื่อที่จะส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีมีคุณธรรม และทันต่อกระแสของโลก ที่เป็นโจทย์ท้าทายให้กับนิสิตคณะครุศาสตร์ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาทดลองเพื่อพัฒนาระบบการสอนตามพุทธวิธี โดยผลการทดลองพบว่า การทดลองเปรียบเทียบทักษะความเป็นพลเมืองดี ก่อนเรียนและหลังเรียน ผ่านระบบการสอนตามพุทธวิธีเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีของนิสิตคณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในภาพรวมทุกด้าน มีผลการประเมินก่อนเรียนผ่านระบบการสอนมีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 1.63 หมายความว่า มีเกณฑ์ทักษะพลเมืองดีอยู่ในระดับน้อย/ต้องปรับปรุง ส่วนหลังเรียนผลการประเมินหลังเรียนผ่านระบบการสอน มีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 2.63 หมายความว่า มีทักษะพลเมืองดีอยู่ในระดับมาก/ยอมรับได้ สอดคล้องกับงานผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาความเป็นพลเมืองดีสำหรับนิสิตครู ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของนิสิตครูเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบสูง ให้ผู้เรียน

นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้และให้ผู้เรียนรู้จักใช้ความรู้เพื่อแก้ปัญหาของสังคมได้ เมื่อเปรียบเทียบความเป็นพลเมืองดีของนิสิตครูกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ค่าเฉลี่ยความเป็นพลเมืองดีของนิสิตครูกลุ่มทดลอง โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเรียงลำดับตามคะแนนเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความมีวินัย และด้านความมุ่งมั่นในการทำงาน (จันทร์ชลี มาพุทธ, 2560, น. 14-26) นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบว่า มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่อง ความเป็นพลเมืองของเยาวชนไทย ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มเยาวชนไทยที่มีอายุระหว่าง 18-25 ปีที่กำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายชั้นปีที่ 6 และระดับอุดมศึกษาจำแนกตามรายภาค ทั้ง 6 ภาค ส่วนใหญ่มีระดับความเป็นพลเมือง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.01, S.D.= 0.490) โดยเยาวชนส่วนใหญ่มีความเป็นพลเมืองในด้านความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ รองลงมา ได้แก่ ด้านยึดมั่นในความถูกต้อง ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านการมีส่วนร่วมตามลำดับ (วัชรินทร์ ชาบุญศิลป์, 2561, น. 187-209)

2. การส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามแนวพระพุทธศาสนายังได้นำมาเป็นส่วนหนึ่งของกรอบแนวคิดในการพัฒนาระบบการเรียนการสอนของอนิสตครุศาสตร์ในรายวิชาการเรียนรู้หน้าที่พลเมือง โดยมีเป้าหมายพุทธวิธีการสอน คือ การสอนของพระพุทธเจ้า ดำเนินไปจนถึงผลสำเร็จ โดยมีคุณลักษณะซึ่งเรียกได้ว่าเป็นลีลาในการสอน 4 อย่าง คือ 1) สันติสนา ชี้แจงให้เห็นชัด คือ จะสอนอะไรก็ชี้แจงจำแนกแยกแยะอธิบายและแสดงเหตุผลให้ชัดเจน 2) สมาทปนา ขวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เกิดอุตสาหะอยากปฏิบัติตาม 3) สมุตเตชนา ปลุกเร้าใจให้กระตือรือร้นเกิดความอุตสาหะ คำนึงถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตาม คำสอนของพระพุทธเจ้า 4) สัมปหังสนา ชี้ให้เห็นผลดีหรือคุณประโยชน์ที่จะได้รับ และทางที่จะก้าวหน้าบรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้นไป โดยประเด็นสำคัญคือ สามารถเลือกใช้หลักธรรม (84,000 พระธรรมขันธ์) ในการสอนให้เหมาะกับบุคคลและโอกาส สอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างสำนึกความเป็นพลเมืองดีของเยาวชนตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม มีผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดีของเยาวชนตามหลักพุทธธรรม (พระสอนศีลธรรม) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น โดยเรียงจากมากไปหาน้อย พบว่า แสดงความเคารพและกล่าวคำทักทายด้วยคำสุภาพกับบิดามารดา ญาติ ผู้ใหญ่ ครูอาจารย์ และเพื่อนอยู่ในระดับมากที่สุด เคารพและเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ อยู่ในระดับมากที่สุด และร่วมกันติดตาม ประเมินผล ปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงาน อยู่ในระดับมาก มีความคิดกว้างไกล สามารถการวิเคราะห์ วิเคราะห์แสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล อยู่ในระดับมาก และผลวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่เหมาะสมในเสริมสร้าง

จิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีของเยาวชนตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม หลักธรรมที่เหมาะสมในเสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีของเยาวชนตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม คือ อิทธิบาท 4 ประกอบ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา และความสอดคล้องในประเด็นของการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการเพิ่มทักษะความเป็นพลเมืองดี หมายถึง ทักษะความเป็นพลเมืองดี ของนิสิตคณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ด้วยการบูรณาการหลักพุทธธรรม คือ 1) ความเคารพในสิทธิเสรีภาพผู้อื่น 2) ป้องกันความหลงเมาเม้า ไม่ให้บาปอกุศลครอบงำใจ (สำรวมอินทรี 6) มีสติมั่น 3) ป้องกันความโลภ โดยรู้จักประมาณ (โภชนเมตตัญญูตา) 4) สร้างความรับผิดชอบ โดยฝึกสติให้ตื่นรู้อยู่เสมอ ไม่เกียจคร้าน ขยันหมั่นเพียร (ชาคริยานุโยค) (บุญส่ง นาแสง, 2560)

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปใช้

(1) การนำระบบการสอนไปประยุกต์ใช้ควรมีเตรียมความพร้อมด้านเครื่องมือและโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามพุทธวิธีเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีของนิสิตในระดับอุดมศึกษาหรือนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา อาทิ ห้องสนับสนุนการศึกษา การสอนของนิสิตครุศาสตร์ ห้องสมุดทันสมัย เป็นต้น

(2) วิธีการพัฒนาทักษะความเป็นพลเมืองดี หรือการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เกิดการตระหนักรู้ได้จิตสำนึกที่ดีขึ้นกับนิสิตหรือนักเรียนได้ ต้องอาศัยเวลาการฝึกฝน และการทวนสอบ กระบวนการและปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ซึ่งนิสิตที่เข้าร่วมกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนผ่านระบบการสอน ควรมีการปูพื้นฐานหลักทางพระพุทธศาสนาเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดการบูรณาการอย่างมีระสิทธิผล

(3) การใช้งานของระบบควรมีการมีส่วนร่วมของครูและผู้บริหารการศึกษา เพื่อที่จะได้ไม่มีข้อโต้แย้งหรือปัญหาอุปสรรค ต่อการใช้งานของระบบ และมีการยินยอมร่วมกันของผู้มีส่วนได้เสียกับบุคลากรทางการศึกษา

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรมีการศึกษาการสร้างเครือข่ายแบบบูรณาการการกับพุทธวิธีตามแนวทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมทักษะความเป็นพลเมืองดีของนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทั่วประเทศ

(2) ควรมีการศึกษาการสร้างเครือข่ายทางการศึกษาในการพัฒนาระบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะความเป็นพลเมืองดีของนิสิต หรือนักเรียนในสังกัดอุดมศึกษา

3) ควรมีการศึกษาวิทยาการสมัยใหม่เพื่อนำมาบูรณาการรูปแบบการสอน หรือระบบการสอนกับหลักการทางพระพุทธศาสนา

4) ควรศึกษาการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เปรียบเทียบกับมหาวิทยาลัยในสังกัดอุดมศึกษา

เอกสารอ้างอิง

จันทร์ชลี มาพุทธ. (2562). การพัฒนาความเป็นพลเมืองดีสำหรับนิสิตครู. วารสารศึกษาศาสตร์. 30(2), 14-26.

บุญส่ง นาแสง. (2560). การเสริมสร้างสำนึกความเป็นพลเมืองดีของเยาวชนตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม (รายงานการวิจัย). ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น.

พระมหาอาเดช อุปันนัท และเสริมศรี ไชยสร. (2550). การวิเคราะห์ความสอดคล้องของการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธีกับหลักการปฏิรูปการศึกษา (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต) เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2550.

วัชรินทร์ ชาญศิลป์. (2561). ความเป็นพลเมืองของเยาวชนไทย. วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 5(1), 187-209.

ศรัณยู หมั่นทรัพย์. (2550). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง ฐานรากของการเมืองภาคพลเมือง. วารสารสถาบันพระปกเกล้า. 6(3), 110.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

สุกักร์ สมอนา. (2558). ความเป็นพลเมืองของนักเรียนในโครงการโรงเรียนพลเมืองสถาบันพระปกเกล้า (รายงานการวิจัย). กรุงเทพมหานคร : สำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า.

สุวิมล ตีรกานันท์. (2555). ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

